नेवाः जाति खेन्नय जुगि जातपे चोङ ठाँईय् ठाकउपन : पुटिगाउ यचउपती ।

(उल्था यकु)

- तःधीमैं जुगिनी - रुक्शना कपाली ।

नेवाः पेनय् ओसिके

नेपाल देशकु सर्छि सोयन गत्के ल्याखाःकु जातजातीपेन चोङन ययन चोनहिन् । आमुतु थि थि जातजातीपेन मध्य नेवाः जातिङ थिगुर खेङ । नेवाः जाति नेपालय थिगुर आदिवासी जाती खेङ ।

उ जातिन थउ त "नेवाः" हतिहिन् गुय मुल खँ ग्वरा "नेवाल" खेउ । मेवु जातिपिसिन् उ जाति त "नेवार", "बाइ" सुत्ता थि थि नाम न सत्तईरीङ यतहिन् ।

नेपाल मण्डलय मुल गाउँ नेपाल मण्डल हतै । उ थिगुर ऐतिहासिक आले साँस्कृतिक ब्व खेउ । ईतिहासय् थि थि कालखण्डकु वय साँद हिल्गु खोईदमु, आमु जुयलागिन् आउय बागमती प्रदेशय दाती ब्व लत हरि फरगु । नेपाल मण्डलय् दातिकु नेपाल उपत्यकाकु चोङन ययन चोन ।

नेवाःपे मा भाषा नेपाल भाषा खेउ । नेपाल भाषाय् थि थि भाषिका, ठाँई आले जातीय् व्यागलपेन दमु । नेपाल भाषाकु लिपि, रञ्जना लिपि, भुजिंम्वः लिपि सुत्ता थि थि लिपिपेन छ्यालहिन् ।

नेवाः दुपान थि थि जात पुच

नेवाः जाति थउकुतु थिगुर देशय विकसित जुउ

ज्ञउ मि ल्याखाः खउ । ऊ यक्व ल्याखाःकु दयन चाङ्गुयन खउ ।

मल्लयय व्यलाकु ज्ञज्ञय ल्याखाः टुल्ल ननाःय थउगु थिगुन याउ दश दउज्ञ । आमु दश त नयाल मण्डल हकुज्ञ । आमु दश त ननाः दश न हकुज्ञ । ननाः दश दुयानुढ थि थि दश, काचामाचा नाज्ययन दउ ।

ईतिहास य थि थि कालखण्डय थि थि ठाँईलान् थि थि यृष्ठभूमी मियन नयाल मण्डल यन । आमुन्लीकु आयन नाय ज्याढन चान । उगु थि थि यृष्ठभूमीय दुयान थिगुन साझी समाज वनई ज्ञन । आमुगु समाज ननाः समाज खउ ।

आन्थी ज्ञय लागिन् ननाः मिल्याखाः व मियुचःय दुयान थि थि विविधता दयन चान ।

मि ल्याखाः खेउ । ऊ यक्व ल्याखाःकु दयन चोङ्गुपेन खेउ ।

मल्लपेय व्यलाकु जुजुय ल्याखाः टुल्ले नेवाःपे थउतु थिगुर पाउ देश दउजु । आमु देश त नेपाल मण्डल हकुजु । आमु देश त नेवाः देश न हकुजु । नेवाः देश दुपानुङ थि थि देश, काचामाचा राज्यपेन दउ ।

ईतिहास य थि थि कालखण्डय थि थि ठाँईलान् थि थि पृष्ठभूमी मिपेन नेपाल मण्डल यर । आमुन्लीकु आपेन नाप ज्याङन चोन । उतु थि थि पृष्ठभूमीय दुपान थिगुर साझी समाज बनई जुर । आमुतु समाज नेवाः समाज खेउ ।

आन्थी जुय लागिन् नेवाः मिल्याखाः व मिपुचःय दुपान थि थि बिबिधता दयन चोन ।

थाग जाग–का जाग

मल्लय घटीकु जागय शुरु ज्ञउनाय शाह काल, नाणा काल सुत्ता थि थि शासनकालन् ननाः समाजकु जाग थि थि खलकय स्वरुय त याक तयन तरै ।

नयाल भाषाकु जाग व्यवस्था त ""थाग जाग–का जाग" हरिउरी यतै । "क्वग तल्कय जाग हढन सिकईग "क्वग लकु जाग" हढ शब्द छ्यालहिन् । यद्ययि ननाःयनकु "दलिग" शब्द छ्यालीउरी चलनकु मद, आल समुदायकु अयनत्व मद । यहाडी आल मधेसी खलककु गुढ हढ व्यलाकु खलक युचः त दलिग हढन ब्वठय तय नाय लरी मद, यरी फईरीढ खाईमद ।

थात जात–को जात

मल्लपे घडीकु जातय शुरु जुउनाप शाह काल, राणा काल सुत्ता थि थि शासनकालन् नेवाः समाजकु जात थि थि खलकय स्वरुप त पाके तयन तरै ।

नेपाल भाषाकु जात व्यवस्था त ""थात जात–को जात" हरिउरी यतै । "क्वत तल्केय जात हङन सिकेईत "क्वत लकु जात" हङ शब्द छ्यालहिन् । यद्यपि नेवाःपेनकु "दलित" शब्द छ्यालीउरी चलनकु मद, आले समूदायकु अपनत्व मद । पहाडी आले मधेसी खलककु गुङ हङ व्यलाकु खलक पुचः त दलित हङन ब्वठय तय नाप लरी मद, यरी फईरीङ खोईमद ।

जुगि खलक

नेवाः दुपान द उथि थि जात पुचः खलक मध्य जुगिङ थिगुर खेङ । उ जातकु मुल यङन कपाली, दर्शनधारी आले कुस्ले थरपेन छ्यालहिन् । उ जात न घेउठा य रुपकु गोरखनाथ त मानेतई । उ जात न थउ त नाथ सम्प्रदाय य मानेतहिन् । जुगि जातकु थउ जातय गुभाजु दमु । उ जात न मि सिरी धोङन्ली ठुईरी यतहिन् ।

जुगी जातय परम्परान्नसी यङन चोङ

जात ग्वयकु निश्चित जाय मिपेलागिन् आपसिन् यरी मल्गु आले यरी फउ पेशा छिनेङन तरै । जुगि जातय नेवाः समाजकु मुलः सिरीउरी संस्कारय हाखेनयज्य (भूमीका) दउ दमु ।

नेवाः ठाँईदुन्दुकु दउ पेगुर डोबटा आले डोबटाय दाति अले दुपान (मध्य) त छ्वास हतै । ईनागु छ्वासकु छ्वास अजिमा चोन्गु मानेङ दमु । उकु प्रायः ड्वाकु च्वाक्ठील्गु पाःल्वहं नामय लुँडाङ दउ खोईदमु । गुङ मुचा जन्मई जुई आमे सालनाल त भ्यगः नामय चाय भाँडाकु तरै गुन्तरी पेडेङ (पिभ्यगः) हतै । ईनागु पेडेङ त छ्वासकु बेन्केरै । गुङ मि सित हर्स आमे वास्ती, सकुल आले तुफि तङ दिकेईरी यतै । वत छ्वासय् वायेगु हतै । गुङ मि सिङ नस्नु न्हिकु जा छुरई गुन्तरी नस्नुमा हतै । वतङ छ्वासकु विसर्जित यरीउरी यतै । ईथि छ्वासकु छाय अशुद्ध वस्तु सारदामलान् अशुद्ध त फुयन शुद्ध दके थउ छैं यईरी जातय

जुगि खलक

नेवाः दुपान द उथि थि जात पुचः खलक मध्य जुगिङ थिगुर खेङ । उ जातकु मुल यङन कपाली, दर्शनधारी आले कुस्ले थरपेन छ्यालहिन् । उ जात न घेउठा य रुपकु गोरखनाथ त मानेतई । उ जात न थउ त नाथ सम्प्रदाय य मानेतहिन् । जुगि जातकु थउ जातय गुभाजु दमु । उ जात न मि सिरी धोङन्ली ठुईरी यतहिन् ।

जुगी जातय परम्परान्नसी यङन चोङ

जात ग्वयकु निश्चित जाय मिपेलागिन् आपसिन् यरी मल्गु आले यरी फउ पेशा छिनेङन तरै । जुगि जातय नेवाः समाजकु मुलः सिरीउरी संस्कारय हाखेनयज्य (भूमीका) दउ दमु ।

नेवाः ठाँईदुन्दुकु दउ पेगुर डोबटा आले डोबटाय दाति अले दुपान (मध्य) त छ्वास हतै । ईनागु छ्वासकु छ्वास अजिमा चोन्गु मानेङ दमु । उकु प्रायः ड्वाकु च्वाक्ठील्गु पाःल्वहं नामय लुँडाङ दउ खोईदमु । गुङ मुचा जन्मई जुई आमे सालनाल त भ्यगः नामय चाय भाँडाकु तरै गुन्तरी पेडेङ (पिभ्यगः) हतै । ईनागु पेडेङ त छ्वासकु बेन्केरै । गुङ मि सित हर्स आमे वास्ती, सकुल आले तुफि तङ दिकेईरी यतै । वत छ्वासय् वायेगु हतै । गुङ मि सिङ नस्नु न्हिकु जा छुरई गुन्तरी नस्नुमा हतै । वतङ छ्वासकु विसर्जित यरीउरी यतै । ईथि छ्वासकु छाय अशुद्ध वस्तु सारदामलान् अशुद्ध त फुयन शुद्ध दके थउ छैं यईरी जातय परम्परागत साँस्कृतिक आले धार्मीक पेशा खेङ । उतु कारण्न ईनागु छ्वास नाप सतः छैं

यनम्यनागत साँस्कृतिक आल धार्मीक यथा खढ । उतु कानथ ईनागु छवास नाय सतः छैं दके जुगि खलकपिस्त तरै ।

आन्थितु देगलय रेखदेखय लागिन् देगल नाय नाय सतः छैं दके जुगि खलकपिस्त तयन तरै ।

छैंकु गुढ प्रकारय भोस् जुढं सिरी धोन्गु परिवारय दुज आल पर्खाय नामकु थिगुर खाद्यान्न छुट्याढन तरै गुन्तरी सिकिब्ब हतै । ईनगु व्य थउ टेवालय जुगिपिसिन् वियन छोरै गुन्तरी जुगि जातय मिपिसिन् ट्वाल जा कायउ हतैहिन् ।

आन्थितु सतः छैंय सतःकु चोढन जुगिपिसिन् सुईरी ज्यढ यतहिन् । उ बाहेक देउ घेउ मा आल ब्वातिनय ज्यढ यरीउरी यतै । गुढ बाँलकु ज्य खँय लागिन् मदके मजिउ आल देउदेवित सुत्ता आकर्षित यरी फउ हढ म्वाहारी बाजाढ उतु जात न ठ्यारीउरी यतै ।

<u>जुगिपिस्त जुउ जातिय विभेद</u>

जात व्यवस्थाकु जुगि जात थिगुर उत्पीडित खलकपेन खेढ । जातय भरकु पाके, पाकेईरी, थिमजिउ, थिईमजिउ, हेपेयउरी सुत्ता जात न निम्त्याउने थि थि कथनय हिंसा आल असमानय शिकार जुई बाध्य जुउ समूदाय खेउ । मुलकी ऐन १९१० न संस्थागत यढ जात व्यवस्थाकु जुगि नामन जुगि जात त लोखु चलई मोजु अल आन्थितु देगलय सोईयलागिन् देगल नाय सतः छैं दके जुगि खलक तरै ।

दके जुगि खलकपिस्त तरै ।

आन्थितु देगलय रेखदेखय लागिन् देगल नाप नाप सतः छैं दके जुगि खलकपिस्त तयन तरै ।

छैंकु गुङ प्रकारय भोस् जुङ सिरी धोन्गु परिवारय दुज आले पर्खाय नामकु थिगुर खाद्यान्न छुट्याङन तरै गुन्तरी सिकिब्ब हतै । ईनगु व्य थउ टेवालय जुगिपिसिन् वियन छोरै गुन्तरी जुगि जातय मिपिसिन् ट्वाल जा कायउ हतैहिन् ।

आन्थितु सतः छैंय सतःकु चोङन जुगिपिसिन् सुईरी ज्यङ यतहिन् । उ बाहेक देउ घेउ मा आले ब्वातिनय ज्यङ यरीउरी यतै । गुङ बाँलकु ज्य खँय लागिन् मदके मजिउ आले देउदेवित सुत्ता आकर्षित यरी फउ हङ म्वाहारी बाजाङ उतु जात न ठ्यारीउरी यतै ।

<u>जुगिपिस्त जुउ जातिय विभेद</u>

जात व्यवस्थाकु जुगि जात थिगुर उत्पीडित खलकपेन खेङ । जातय भरकु पाके, पाकेईरी, थिमजिउ, थिईमजिउ, हेपेयउरी सुत्ता जात न निम्त्याउने थि थि कथनय हिंसा आले असमानय शिकार जुई बाध्य जुउ समूदाय खेउ । मुलकी ऐन १९१० न संस्थागत यङ जात व्यवस्थाकु जुगि नामन जुगि जात त लोखु चलई मोजु अले आन्थितु देगलय सोईयलागिन् देगल नाप सतः छैं दके जुगि खलक तरै ।

सतः छें

परम्पराय मुल ज्य यङन चोङ (पेशा) व ईतिहास — साँस्कृतिक — सामाजिक कारणन् जुगिपेनय बास सतः छेंकु जुर ओङन चोन । लिच्छवीकालताक्कु घडीकु उ जातय मिपेन नेपाल मण्डल दुत स्वाक्टायन्लीतु ईनागु सतः छेपेनकु चोईत विय ऐतिहासिक तथ्य दमु ।

सतः छें (सत्तलघर) नेवाः बस्तीपेनकु नापलकु थिगुर छें खेउ । वय ब्वटोकु मार्चा (फलचा) तु दमु । अले फलचातुरी मखे ।

फलचा थिटोय जुकुन जुर । उ अप्येथे मुल दउ ब्व सोयन थाविय ब्व सोयन वात्चा थावी जगकु थिटोय संरचना जु । उ साझीकु वाईरी चलनय् लागिन् दके तरै । मुल लिङाउ डाकरे (बटुवा) पे लागिन् थकाई मारेरीत आले वा टाईय लागिन् उ तके तरै । आन्थितु ट्वालछिमेकीय मिपे गफ यङ ठाँईङ खेउ । गुली फलचाकु भजन हलिउरी सुत्ता गत्केङ धार्मीक — साँस्कृतिक ज्य जुईरी जुर । फलचाय थावि पलि जुर । अप्येथे फलचापेन पिखन्नङ चल्गु जुर । थि थि थामलान् पली अड्याङन तरै । सतः छेंय ब्वटोकुङ फलचा थिनागु तु खोईदमु । ईथि सतः छें री थिगुर खेन्नलान् जुकुन चल्गु जुर । वय ब्वटो सो खेन्नलान् भित्ताय आडकु जुर । सतः छें गत्के टोय जुर ।

सतः छें य ब्वटोकु फलचा थिनागु संरचना दमु गुतरी सतः हतै । वत वाईरी फलचा थिनागु तु जुई फरै । यद्यपि आमुथावी दउ छेंय छ्यारीउरी नितान्त नीजि जुर ।

सतः छें

परम्पराय मुल ज्य यङन चोङ (पेशा) व ईतिहास — साँस्कृतिक — सामाजिक कारणन् जुगिपेनय बास सतः छेंकु जुर ओङन चोन । लिच्छवीकालताक्कु घडीकु उ जातय मिपेन नेपाल मण्डल दुत स्वाक्टायन्लीतु ईनागु सतः छेपेनकु चोईत विय ऐतिहासिक तथ्य दमु ।

सतः छें (सत्तलघर) नेवाः बस्तीपेनकु नापलकु थिगुर छें खेउ । वय ब्वटोकु मार्चा (फलचा) तु दमु । अले फलचातुरी मखे ।

फलचा थिटोय जुकुन जुर । उ अप्येथे मुल दउ ब्व सोयन थाविय ब्व सोयन वात्चा थावी जगकु थिटोय संरचना जु । उ साझीकु वाईरी चलनय् लागिन् दके तरै । मुल लिङाउ डाकरे (बटुवा) पे लागिन् थकाई मारेरीत आले वा टाईय लागिन् उ तके तरै । आन्थितु ट्वालछिमेकीय मिपे गफ यङ ठाँईङ खेउ । गुली फलचाकु भजन हलिउरी सुत्ता गत्केङ धार्मीक — साँस्कृतिक ज्य जुईरी जुर । फलचाय थावि पलि जुर । अप्येथे फलचापेन पिखन्नङ चल्गु जुर । थि थि थामलान् पली अड्याङन तरै । सतः छेंय ब्वटोकुङ फलचा थिनागु तु खोईदमु । ईथि सतः छें री थिगुर खेन्नलान् जुकुन चल्गु जुर । वय ब्वटो सो खेन्नलान् भित्ताय आडकु जुर । सतः छें गत्के टोय जुर ।

सतः छें य ब्वटोकु फलचा थिनागु संरचना दमु गुतरी सतः हतै । वत वाईरी फलचा थिनागु तु जुई फरै । यद्यपि आमुथावी दउ छेंय छ्यारीउरी नितान्त नीजि जुर ।

चाळ छँय थाकउयन

अप्येथे सनकानय ज्ञ खँकु खटईजुउ मियन आल सनकानी ज्ञकुठीलान् सतः छँ व रूलवा दातीकु याकई मरूयलागिन् सतः छँयन रूलवाय नुयकु दर्ता जुयन सामी सम्यत्तिय नुयकु सनकानय नामकु थउ कायम जुयन चान । उ जुयलागिन् जुगिय ऐतिहासिक पुर्खायन चाळचाळ ठाँई दउ छँलान् आय हक खासळन तनै । उतु खळ जुगि जातय चाळ छँय मूल हा (जड) खउ ।

उतु मूल समस्यान गतकळ मवु ठाकउयन सत्त चाळ खाईदम् । उ कानणन् जुगियन सुकुम्बासीय नुयकु हिलिउनी जुईनी व्याला ययन चान । थउ हक भाग यळ छँ जग्गा सनकानय नामकु हक कायम जुयन्ली चाळ छँ नाय सम्बन्ध दउ दाखुनु यक्षकु दुनगामी प्रतिकूल असन जुयन चान ।

आम दयान जात व्यवस्थान सत्तय ब्वईनी, भाषिय, आर्थिक सुत्ताय सिमान्तिकनणय कानण उ जातय थउ पुख्यौली चाळ छँय छँ जग्गाकु थउ हक कायम यनी रूय व्याला खाईमद ।

नाज्यलान्नुळ सतः छँ व रूलवा दातीकु याउ थुई मरूयन जुयलागिन् उ समस्यान विकनाल नुय कायन तनै । नायी अल मालयातय ज्यखँयनकु जातिय, भाषिक सुत्ताय व्यालायन सिमान्तकृत खलक उयन थेन्केय् ऐतिहासिक ननाः ठाँईयनकु दउ सतः छँ हानी नाक्सानय वानकु नाज्यन् चासा विईं म्वाल मद ।

चोङ छैंय थाकउपन

अप्येथे सरकारय ज्य खँकु खटईजुउ मिपेन आले सरकारी ज्यकुठीलान् सतः छैं व फलचा दातीकु पाकेई मफयलागिन् सतः छैंपेन फलचाय रुपकु दर्ता जुयन साझी सम्पत्तिय रुपकु सरकारय नामकु थउ कायम जुयन चोन । उ जुयलागिन् जुगिपे ऐतिहासिक पुर्खपेन चोङचाङ ठाँई दउ छैंलान् आपे हक खोसेङन तरै । उतु खेङ जुगि जातय चोङ छैंय मुल हा (जड) खेउ ।

उतु मुल समस्यान गत्केङ मेवु ठाकउपेन सत्त चोङ खोईदमु । उ कारणन् जुगिपेन सुकुम्वासीय रुपकु हिलिउरी जुईरी व्यला ययन चोन । थउ हक भोग यङ छैं जग्गा सरकारय नामकु हक कायम जुयन्ली चोङ छैं नाप सम्वन्ध दउ दोखुनु पक्षकु दुरगामी प्रतिकूल असर जुयन चोन ।

आम देपान जात व्यवस्थान सत्तय ब्वईरी, भाषिय, आर्थिक सुत्ताय सिमान्तिकरणय कारण उ जातय थउ पुख्यौली चोङ छैंय छैं जग्गाकु थउ हक कायम यरी फय व्यला खोईमद ।

राज्यलान्तुङ सतः छैं व फलचा दातीकु पाउ थुई मफयन जुयलागिन् उ समस्यान विकराल रुप कायन तरै । नापी अले मालपोतय ज्यखँपेनकु जातिय, भाषिक सुत्ताय व्यलापेन सिमान्तकृत खलक उपर थेन्केय् ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छैं हानी नोक्सानय बारेकु राज्यन् चासो विई म्वाले मद ।

नेवाः जनसमूदायकु व्वनाप सम्वन्धीत गत्केङ समस्यापेन दमु । गुरी राज्य नजरकु परई जुई मफयन चोन । आनागु गत्केङ समस्यापेन मध्य ईसि जुगिपे थिगुर मुल समस्या उ खेउ ।

फोङ खँ

जुगिपिसिन् भोगई जुयन चोङ उ आवसिय समास्यय समाधान यरीय लागिन् कोविय फोङ खँ हाखेन सारेङन तरै ।

उ समस्याय् रोहकु सरकार न खलक थापना यङन गत्केङ म्वालेख ख्वालेन ज्य यरीमल ।

ऐतिहासिक नेवाः बस्तीपेनकु दयन चोन्गु "पाटी" हङ दर्ता जुउ संरचनापेन गुन फलचा (पाटी) व गुन सतः छें (सत्तलछें) व हङ हरीत यकिन एङन आम्त खुट्याउरी ज्य यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छें त पाटीय रुपकु दर्ता यङ व्यलाकु आमु दर्ता यङ त बदर यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः चोङ ठाँई धुन्दु सतः छें त पाटीय रुपकु दर्ता यरीउरी ज्य खँ दिकेईमल ।

सतः छें (सत्तलघर) त कैफियतकु "सतः छें" जन्याङन छेंजग्गाय रुपकु दर्ता यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छें त सरकाले आले गुठीय नामकु दर्ता कायम यङ व्यलाकु दर्ता बदर यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः बस्तीपेनकु दउ सतः छें कु बास चोङन ययन चोन्गु जुगी जातय् खलक त ल्वापठोईरी, मेले छोईरी आले छें मदउ

नेवाः जनसमूदायकु व्वनाप सम्वन्धीत गत्केङ समस्यापेन दमु । गुरी राज्य नजरकु परई जुई मफयन चोन । आनागु गत्केङ समस्यापेन मध्य ईसि जुगिपे थिगुर मुल समस्या उ खेउ ।

फोङ खँ

जुगिपिसिन् भोगई जुयन चोङ उ आवसिय समास्यय समाधान यरीय लागिन् कोविय फोङ खँ हाखेन सारेङन तरै ।

उ समस्याय् रोहकु सरकार न खलक थापना यङन गत्केङ म्वालेख ख्वालेन ज्य यरीमल ।

ऐतिहासिक नेवाः बस्तीपेनकु दयन चोन्गु "पाटी" हङ दर्ता जुउ संरचनापेन गुन फलचा (पाटी) व गुन सतः छें (सत्तलछें) व हङ हरीत यकिन एङन आम्त खुट्याउरी ज्य यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छें त पाटीय रुपकु दर्ता यङ व्यलाकु आमु दर्ता यङ त बदर यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः चोङ ठाँई धुन्दु सतः छें त पाटीय रुपकु दर्ता यरीउरी ज्य खँ दिकेईमल ।

सतः छें (सत्तलघर) त कैफियतकु "सतः छें" जन्याङन छेंजग्गाय रुपकु दर्ता यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छें त सरकाले आले गुठीय नामकु दर्ता कायम यङ व्यलाकु दर्ता बदर यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः बस्तीपेनकु दउ सतः छें कु बास चोङन ययन चोन्गु जुगी जातय् खलक त ल्वापठोईरी, मेले छोईरी आले छें मदउ

यत्केइरी, विच्छेद यरीउरी ज्य खँ दिकेई मल ।

यत्केइरी, विच्छेद यरीउरी ज्य खँ दिकेई मल ।

निश्चित मापदण्ड आले प्रावधानकु दकेय ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छेँय ऐतिहासिक, परम्परागत आले पुस्तौनी बास चोङ्गु जुगि जातय परिवारत थउ छेँजग्गाकु थउ दर्ता हक कायम यङन विई मल ।

निश्चित मापदण्ड आले प्रावधानकु दकेय ऐतिहासिक नेवाः ठाँईपेनकु दउ सतः छेँय ऐतिहासिक, परम्परागत आले पुस्तौनी बास चोङ्गु जुगि जातय परिवारत थउ छेँजग्गाकु थउ दर्ता हक कायम यङन विई मल ।

उकु आउ बास चोङन यउ परिवारपेन जुकुन मोजुयन विस्थापित जुई धोन्गु परिवारपिस्तङ लिपुलेन यई फउ यङन समावेश यरी मल ।

उकु आउ बास चोङन यउ परिवारपेन जुकुन मोजुयन विस्थापित जुई धोन्गु परिवारपिस्तङ लिपुलेन यई फउ यङन समावेश यरी मल ।

विस्थापित जुई धोन्गु परिवार लिपुलेन यई फईरी सम्भावना तु मदउ अले असम्भव जुई धोन्गु अपवादात्मक अवस्थाय हककु आपिस्त मेले तर फट्टुल्ले थउ पुख्यौली थलो नापतु बास चोईरी प्रबन्ध मिल्यारी मल ।

विस्थापित जुई धोन्गु परिवार लिपुलेन यई फईरी सम्भावना तु मदउ अले असम्भव जुई धोन्गु अपवादात्मक अवस्थाय हककु आपिस्त मेले तर फट्टुल्ले थउ पुख्यौली थलो नापतु बास चोईरी प्रबन्ध मिल्यारी मल ।

आन्थी लिपुली असम्भव अवस्थाकु आमु ठाँईकु जुगि जातय अस्तित्व आले बसाईंय ईतिहास मोमुत्के शिलापतीकु चोय आले मेवु गुङ ढङ्गलान् गुङ स्वरुपकु दस्तावेजिकरण वा अभिलेखिकरण यङन आपे ईतिहासय सम्मान यरी मल ।

आन्थी लिपुली असम्भव अवस्थाकु आमु ठाँईकु जुगि जातय अस्तित्व आले बसाईंय ईतिहास मोमुत्के शिलापतीकु चोय आले मेवु गुङ ढङ्गलान् गुङ स्वरुपकु दस्तावेजिकरण वा अभिलेखिकरण यङन आपे ईतिहासय सम्मान यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः ठाईपेनय पृथकता अले विशेषताय संरक्षण अले संवद्र्धन यरीय लागिन् विशेष कानून तर्जुमा यरी मल ।

ऐतिहासिक नेवाः ठाईपेनय पृथकता अले विशेषताय संरक्षण अले संवद्र्धन यरीय लागिन् विशेष कानून तर्जुमा यरी मल ।

उ दोखुनु मागदाविय कार्यन्वयन प्रक्रियाकु नेपाल भाषायङ समान रुपन छयाले जुईमल । नापङ आमु प्रक्रियाकु अपाङ्गता जुउ व्यक्ति निरक्षर व्यक्तिपेनय पहुँचङ सुनिश्चित यरी मल ।

उ दोखुनु मागदाविय कार्यन्वयन प्रक्रियाकु नेपाल भाषायङ समान रुपन छयाले जुईमल । नापङ आमु प्रक्रियाकु अपाङ्गता जुउ व्यक्ति निरक्षर व्यक्तिपेनय पहुँचङ सुनिश्चित यरी मल ।

#चोड्ठाँईय्_ल्वारी

च्वउ : तःधीमैं जुगिनी — रुक्शना कपाली ।
ठाँई : सिमाक्वय् पतक्व ट्वाल, यल महानगरपालिका, वडा ल्याखाः १६, यल ।
मिती : ने.सं. ११४३ यंला २४ (सोमबार) ।
तिथि : ने.सं. ११४३ गुंला गाः (कृष्ण पक्ष) द्वादशी ।

द्वाल्खा नेपाल भाषाय् उल्था यकु :
उपेन्द्र प्रधान, द्वाल्खा ।
द्वाल्खा नेपाल भाषाय् उल्था पितकाय मिती :
ने.सं. ११४४ थिंला २० (शुक्रबार) ।

#चोड्ठाँईय्_ल्वारी

च्वउ : तःधीमैं जुगिनी — रुक्शना कपाली ।
ठाँई : सिमाक्वय् पतक्व ट्वाल, यल महानगरपालिका, वडा ल्याखाः १६, यल ।
मिती : ने.सं. ११४३ यंला २४ (सोमबार) ।
तिथि : ने.सं. ११४३ गुंला गाः (कृष्ण पक्ष) द्वादशी ।

द्वाल्खा नेपाल भाषाय् उल्था यकु :
उपेन्द्र प्रधान, द्वाल्खा ।
द्वाल्खा नेपाल भाषाय् उल्था पितकाय मिती :
ने.सं. ११४४ थिंला २० (शुक्रबार) ।